

СЕРЕДНЬОВІЧНА доба, багата позарядовими особистостями та пам'ятними подіями на інших землях, наш край певною мірою обділила. Проте і на такому історичному тлі в Гощі раз по раз спалахували зірки. Одна з них — Гаврило Гойський герба Кирдей.

Цей представник славетної фамілії був правнучком патріарха роду, литовського підчасого і луцького ключника Богдана Сеньковича Гостцького, котрого наприкінці XV ст. ми бачимо повноправним власником Гощі. Коли Гав-

Андрусіїв, Синів, Тудорів, Терентіїв, Бранів), Гаврило не забуває і про її збільшення та купує у князів Корецьких величезний маєток Ходорки над Случем.

Як бачите, життєпис нашого героя більше ніж насичений. Але все-таки не це виділило його з-поміж сучасників та зробило відомим, а аріанство (соцініанство) — специфічна течія у християнстві, ересь, згідно зі словами польського знавця гощанської старовини Й.М.Ґіжицького. Бо саме Гаврило, полишивши дідівську православну віру, став першим у Гощі його

Аріанська школа, засвідчує далі Ґіжицький, не мала такої популярності, як, наприклад, Гощанський колегіум, але повсякчас користувалася успіхом. Російський історик М.М.Карамзін свого часу стверджував, що тут навчався Дмитро Самозванець. Це означає, що школа функціонувала вже на початку XVII ст. Проте, з іншого боку, є сліди, що той Дмитро знаходився у містечку у 1603 р., перебуваючи перед тим, у 1594-1601 рр., у різних православних монастирях, а потім перебрався до Гощі з Острога,

ля смерті батька і брата склала дарчу грамоту Гощанському монастирю, котрий, як відомо, сама й відкрила. Датовано запис 5 лютого 1639 р. Зацитуємо децю з цього, безсумнівно, цікавого документа.

«Я, Ірина, на Гощі княгиня Миколаєва Соломирецька, каштелянова смоленська, оголошую... що я, будучи дідичною (спадковою — Ю.К.) володаркою маєтків замку і міста Гощі... забезпечую це і записую велебному в Богові отцю Ґнату Оксеновичу, ігумену і ректору Гощанського монастиря, всім ченцям релігії грецької (православної — Ю.К.) і наступникам їх... які не перебуватимуть у з'єднанні з церквою римською, в монастирі Гощанському, мною заснованому в місті передмісті Гощі, щоби тим зручніше і без усякої перешкоди аріанської і всяких ересей богослужіння віри грецької в монастирі і церкві, мною збудованим, навки перебувало і науки в школах, тамо від мене уфундованих, розповсюджувались, що не маю і не буду могла з потомками моїми, а по мені і спадкоємці маєтків моїх не будуть могли жодного аріанського і еретичного набоженства тамо мати і вводити та наук аріанських і еретичних розповсюджувати, але паче в місті Гощі міщан секти аріанської не терпіти...»

Як бачите, Регіна Соломирецька (померла 1645 р.), на відміну від батька і брата, не сприйняла оновлених ідей Арія та не була їх послідовницею, а, навпаки, усім серцем прихилилась до православ'я та до кінця днів своїх палко, навіть воєвничо пропагувала дідівську віру і боронила від «усіяких ересей». Тому не дивно, що, прагнучи покласти край аріанству, яке процвітало в Гощі, княгиня скеровувала помисли земляків до старої церкви. Результатом цього стало припинення діяльності секти в містечку, котре, згідно інформації згаданого в середині даних заміток аріанина Анджея Любенецького, припало на 1639 р., що й підсумувала вищезазначена грамота.

Втім, є дані, що й у 1644 р.; за часів Адама Киселя, в Гощі приватно, а може, й таємно проповідував уже згаданий аріанин Кшиштоф Стоїнський. Однак то вже був лиш відгомін колишнього процвітання.

Юрій КУЗЬМІН.

До 850-ліття Гощі

ЯК ГАВРИЛО СТАВ ГАБРІЕЛЕМ

і чим це завершилось опісля

рило з'явився на цьому світі, невідомо, але подальша біографія шляхтича насичена пригодами та великими і малими подіями, як мовиться, під зав'язку.

1576 р. він у складі військ польського короля Стефана Баторія бере участь у взятті Ґданська, кількома роками пізніше — в облозі і взятті Великих Лук. У січні 1581 р. Гаврило вже в Гощі, біля батька, який щойно розпочав судитися за спадщину зі своєю родичкою Ганною Гойською. Тоді ж син здійснив збройний напад на село Микулин, яке належало майбутній фундаторці Почавської лаври. Опісля він не раз полишав свою резиденцію в Гощі, якою спочатку володів спільно з братом Єрофеєм, та з'являвся на судах з приводу спадку.

У 1587 р. на Луцькому сеймику Гаврила обрали до складу тих, хто переглядав Литовський статут. За короля Сигизмунда III Вази він брав участь у битві біл Ориніно. У 1605 р. ми бачимо Гаврила на посаді київського хорунжого. 1617 р. шляхтич виконує дипломатичну місію та бере участь у переговорах зі Скіндер-пашою. 1625 р. Гойський уже київський каштелян. 1630 р. — овруцький староста.

Володіючи чималою власністю (спадщина батька включала в себе, крім Гощі, села Майків, Блудів,

послідовником. Бо саме він, щиро увірувавши в аріанізм, змінив ім'я і відтоді став Габріелем. Бо саме він утворив аріанське вогнище у містечку, «палко проповідуючи нове вчення серед місцевої шляхти, своїх придворних і навіть тамтешнього міщанства».

Стверджують, що аріанська громада в Гощі виникла бл. 1600 р., хоча Ґіжицький бере під сумнів цю дату як завчасну. Заснував її, як уже зазначалось, Габріель Гойський, а першим проповідником став там нібито Анджей Любенецький. Бл. 1608 р. на його місці бачимо Морзковського, потім — Кшиштофа Стоїнського, котрий як головний проповідник мав своїх помічників: Самуєля Нецецького, Петра 3-го Стоїнського та Генрика Палюдіуса. 3-поміж ректорів Гощанської аріанської школи відомий Саломон Палюдніс, який обіймав цю посаду бл. 1616 р. Свого часу він набув слави дуже хорошего лікаря. Навчали там Теодор Молітор, Войцех Каперіус (Цаперіус), Дуросіус Даниєл та інші. Як зазначає Ґіжицький, усі вони були чужоземцями, котрі не знали, напевно, жодної місцевої мови. Втім, подібне ставлення до аріанства та його пасторів превалювало у дослідженнях польських істориків XIX — поч. XX ст.

не володіючи ще, напевно, польською мовою. І лиш там Матвій Твердохліб, колишній чернець Артемії, мусив навчити Дмитра мови, в котрій той ще дуже вдосконалився, вирушивши з Гощі до Брагіна.

Та повернімось до нашого героя. Перейшовши в аріанство, Габріель Гойський здобув затим авторитет і повагу серед єдиноверців. Один із стовпів вчення, раківський аріанський пастор Валентин Шмальць (Смальцій), у 1619 р. присвятив йому свою відповідь Заборовському на твір того «Вогонь з води», написавши: «Щоб ваша милість в істині тій, яку прийняли звалив, був чим далі, тим більше зміцнений».

Габріель Гойський одружувався двічі. Перший раз — з вдовою Катериною Сморгдовською, яка народила йому двох дітей — Романа і Регіну. Вдруге, бл. 1614 р., — з Полонією Хриницькою, потомства від якої, здається, не лишилось. Пішов з життя каштелян 1632 р.

Син Габріеля, володимирський підкоморій, а відтак київський каштелян Роман Гойський теж палко підтримував аріанство і аж до своєї смерті, що настала у 1635 р., був йому вірний.

Щодо дочки Габріеля Регіни (Ірини), останньої з роду Гойських, то вона піс-